

את מי שינדלר אהב יותר? בית המשפט יחליט

למי שייכים מסמכיו של אוסקר שינדלר – ליורשת של אשתו החוקית או ל"יד ושם" שקיבל אותם מיורשי המאהבת שלו? בבית המשפט שידון בסוגיה יושמעו לא מעט עדויות על מי עשה מה עם מי. זה יהיה המפתח להכרעה

עופר אדרת

אשתו של אוסקר שינדלר, חסיד אומות העולם, ססי פורו ויכה את סטיבן שפילברג באוסקה, כבר אינה בחיים, וכך גם המאהבת שלו. אבל המריבה על מסמכיו גוררת את שתייהן לבית המשפט המחוזי בירושלים, ומקימה לתחייה את הצדדים הסמויים בחייו: הבגידות, הילדים מחוץ לנישואים והחובות. "החיים הפרטיים של שינדלר זה עניין להיסטוריונים, לא רק למשפטנים", אמר השבוע ל"הארץ" עורך הדין יאיר ממן. ממן ממייצג במשפט את פרופ' אריקה רוזנברג, יהודייה מארגנטינה, הביוגרפית של אלמנת אוסקר, אמילי שינדלר, שהתיידדה עמה, טיפלה בה והפכה ליורשת שלה אחרי מותה ב-2001.

רוזנברג תובעת מ"יד ושם" מוודה ובה מסמכים אישיים של שינדלר, המתעדים את מבצע הצלתם של 1,200 יהודים, שחבים לו את חייהם. המוודה נמסרה ליד ושם בשנת 1999, לאחר שאותרה על ידי יורשי אשה אחרת, המאהבת של שינדלר. רוזנברג טוענת כי המוודה שייכת לה. ביד ושם דוחים את הטענה.

בתצהיר שהגיש עו"ד ממן לבית המשפט כותבת רוזנברג כי היא "מוצאת שזה לא ראוי ולא מכובד להיכנס לחייהם הפרטיים של הווג... עד כדי חדירה לחדר המיטות שלהם". אבל נראה כי שני הצדדים נדרשים לחפש את התשובה לשאלה "למי שייכת המוודה של שינדלר" בדיוק שם – בחדר המיטות.

לרוזנברג יש אינטרס להוכיח ששררו בין שינדלר לאשתו יחסים תקינים, בתקווה לשכנע את בית המשפט שהמוודה של שינדלר היתה רכוש אלמנתו, ולפיכך שייכת לה, כיורשת שלה. ביד ושם טוענים, מנגד, שהקשר המשמעותי של שינדלר היה דווקא עם המאהבת שלו – זו ששמה ידה על המוודה המדוברת, ובניה תרמו אותה ליד ושם.

בשבוע שעבר הוצגה לבית המשפט גרסת "יד ושם" לפי רשה. מנהל אגף הארכיונים, ד"ר חיים גרטנר, תיאר בה את ההיכרות בין שינדלר למאהבת שלו, אמי שטהאר, תושבת העיר הילדסהיים בגרמניה. לפיו השניים הכירו בשנת 1970 בישראל, אליה באו כתיירים בנסיבות שונות. "התפתחה ביניהם חברות קרובה מאוד", כתב גרטנר והוסיף: "אוסקר פיתח גם קשר טוב עם בעלה, ד"ר היינריך שטהאר, והוא נהיה אחד מרופאיו".

המשולש – אוסקר שינדלר ובני הווג אמי והיינריך שטהאר – התקיים בארבע השנים הבאות, עד מותו של שינדלר, שהיה בן בית אצל בני הווג שטהאר בגרמניה. "היה לו חדר מיוחד בביתם", כתב גרטנר, "ככל הנראה בשנים האחרונות של

חייו, אמי היתה הדמות המשמעותית ביותר בחייו של אוסקר". עדות נוספת מסרה לבית המשפט אנה-ליוה קלם, גרמנייה בת 80, שהיתה מטופלת של ד"ר שטהאר: "שינדלר ביקר לעתים מספר פעמים בשבוע את בני הווג שטהאר בדירתם המהודרת, שכן המקום מצא חן בעיניו. וכמוכן, גם עקב קשריו עם הגברת שטהאר. עבור ד"ר שטהאר, לא היו ביקורים אלה חפים לחלוטין מבעיות, חרף העובדה כי הווגיות שלו עם הגברת שטהאר הסתיימה".

קלם טוענת כי "ד"ר שטהאר נהג לישון באופן קבוע בחדר קטן, וכאשר שינדלר היה מגיע, היה האחרון ישן עם הגברת שטהאר במיטה הווגית. היינריך שטהאר התלונן בפניי על כך, משום שהדבר הטריד מאוד את מנוחתו. הוא סלד מתחושה זו ועל כך שמח כאשר השניים, כלומר – אוסקר שינדלר והגברת שטהאר – היו יוצאים לנסיעות לבדם".

לבית המשפט הוצגו גם דברי רים שאמר לפני 20 שנה שרפת בית המשפט העליון משה בייסקי, שניצל בשואה בזכות שינדלר, ולימים היה יו"ר ועדת חסידי אומות עולם של יד ושם. "שינדלר היה מה שקוראים 'רו' דף שמלות'. סמוך מאוד לפני שואיו, הנישואים נכשלו", אמר על אשתו, אמילי, אמר: "רוב הווגיות שיש לו נשים אחרות".

אמילי, שהוכרה אף היא כחסידת אומות עולם, נשארה בארגנטינה, לשם היגרו בני הווג אחרי המלחמה. ביד ושם הדגישו כי "אין זה סוד שמערכת היחסים בין אוסקר ואמילי שינדלר היתה רעועה מתחילת נישואיהם וכי נולדו לו שני ילדים מחוץ ובמקביל לנישואיו לאמילי, עוד לפני מלחמת העולם השנייה". לפי גרטנר, השניים חיו

בנפרד בשני העשורים האחרונים לחייו שינדלר, ולא ראו האחד את השני אפילו פעם אחת במשך 17 שנים. "נראה כי מבחינתו של אוסקר... היותו נשוי לאמילי היה לא יותר מאשר נתון פרמלי, אשר לא עמד מאחוריו עוד כלום. בפועל, לא היה קשר של ממש בין בני הווג", כתב גרטנר. הקרע בין השניים, נטען, היה הדדי, "בין היתר, לאור סירובה של אמילי להיות בקשר ישיר עמו", כדברי גרטנר.

לבית המשפט הוצגו קטעים מראיונות שהעניקה אמילי שינדלר, בכמה הזדמנויות, ובהם התבטאה בצורה חריפה על אוסקר בעלה. "הוא חצי משוגע. חסר ערך. שילך לעזאזל. הוא היה מטומטם", כתוב בהם. באחד מהם סיפרה על תחושתיה לאחר ביקור בקברו, בישראל: "כלום, כלום, כלום". גרטנר מוסיף כי "אמילי לא קיבלה הודעה מיידית על פטירתו של אוסקר ולא היתה מעורבת בפירסום מודעת האבל או בארגון הלווייתו – דבר המלמד כי אף הסובבים את אוסקר הבינו שלא היה עוד בין קשר של ממש".

פרופ' אריקה רוזנברג, שהתיידדה עם אמילי שינדלר בארגנטינה, בעת שכתבה את הביוגרפיה שלה, ולימים סעדה אותה והפכה ליורשת שלה, מציגה גרסה שונה. לפי התצהיר שהגיש עורך דינה, ממן, העובדה שלא השתתפה ב"ארגון הלווייתו" של שינדלר, כפי שטוענים ביד ושם, מעידה דווקא על עוול מתמשך שנגרם לה: "במשך שנים רבות הרגתי שה שינדלר מוזנחת ונשכחת, על אף חלקה המשמעותי עם אוסקר בהצלתם של היהודים. אף לא אחד מניצולי שינדלר או אנשי 'יד ושם' לא טרח לבשר לשינדלר – שהתגוררה בגפה בארגנטינה – על מותו של אוסקר בשנת 1974". כך לפי

קבלת פנים לשינדלר (במרכז) בתל אביב, מאי 1962. הכיר את המאהבת בביקור בישראל. צילום: דוד רוזנברג/לייף אימג'ס/גטי אימג'ס

גרסאות שונות. "כשביקרתי את אמיליה לראשונה הופתעתי למצוא אשה בודדה אשר חיה בלדות ובתנאים של הונחה", מסרה רוזנברג. יד ושם, מנגד, מציג מסמכים ארכיוניים ולפיהם ארגונים יהודיים דאגו לשינדלר כלכלית ותמכו בה עוד לפני היכרותה עם רוזנברג.

אמילי, שנותרה מאחור, לפי רוזנברג, "נאלצה לשלם במשך שנים רבות את חובותיה הרבים שהושקעו מתוך תקווה, שהתבדתה, שהוא יצליח לקבל את כספי הפיצויים להם ציפה ולשקם את חייהם". חיווק לדברים אלה התקבל גם מעדות אחייניתו של שינדלר, טראודה, שהוצגה לבית המשפט: "דודתי עמלה רבות, כ-30 שנה, כדי לשלם ולכסות את חובותיו של דודי, שהגיעו לסכומים של מיליונים. הכל היא עשתה כדי לחפות על השם הטוב של שינדלר. האשה הזאת הקריבה 30 שנים מחייה על כיסוי חובותיו של דודי", כתבה ב-1985 לקרוב משפחה.

שינדלר מת בגרמניה ב-1974, והותיר את אשתו אמילי, המאהבת אמי ובעלה הרופא היינריך, אחרי מותו לקחה המאהבת מביתו את המוודה שלו, המלאה במסמכיו, ושמרה אותה בעליית הגג שלה. ילדיה מצאו אותה שם אחרי מותה, מסרו את תוכנה לעיתון גרמני, וזה העביר אותה ב-1999 ליד ושם.

עורך הדין ממן טוען כי המוודה הוברחה מגרמניה מאחורי גבה של האלמנה אמילי שינדלר, וכי כעת, 15 שנים אחרי מותה, יש לתקן את העוול ולהעביר את המוודה ליורשת שלה. ביד ושם טוענים כי המוודה הועברה באופן חוקי מגרמניה לישראל, ושאינו ליורשת זכות עליה. בית המשפט ישוב לדון בפרשה בסוף החודש.

אמילי שינדלר

לפי עדות אחת, כששינדלר בא לבקר אצל המאהבת, הוא ישן אתה ובעלה ישן בחדר סמוך

גרסת רוזנברג. לאשתו של שינדלר נודע על מותו רק ממכתב ששלחה לה אחייניתה, שקראה על כך בעיתון. לפי רוזנברג, "אמיליה נפגעה עד עמקי נשמתה כשנודע לה שארונה של שינדלר הוטס לירושלם מבלוי להתייעץ אתה וכל שכן, מבלי להזמין אותה. אפי' לו מודעת האבל שפורסמה לא ציינה את האלמנה שינדלר". רוזנברג לא התכחשה לעובדה שהקשר בין השניים לא היה אידיאלי, אך ציינה כי "על אף בעיית הפילגשים, שהיתה כנראה חלק בלתי נפרד מחייו, כר' לם ידעו שאשת נעוריו, אמיליה, היתה ותישאר אשתו היחידה". בתצהיר לבית המשפט, טענה רוזנברג כי שינדלר עזב את ארגנטינה והותיר שם את אשתו אמילי "מתוך אילוץ". שובו לגרמניה, לפי גרסה זו, נועד לנסות להציל את מצבו הכלכלי.

לא רק על טיב היחסים בין השניים חלוקים יד ושם והיורשת של אמילי שינדלר, גם ביחס למצבה של שינדלר הם מציגים